

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
تعمیرات

017074

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

اصل حق تعیین سر نوشت ملتها و مسئله فلسطین

نگارش :

سید مهدی موسوی

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر سید باقر میر عباسی

استاد مشاور :

جناب آقای دکتر عباس کدخدائی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته

حقوق بین الملل

بهمن ۱۳۸۰

۳۹۷۳۸

فرم ارزشیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده: حقوق و علوم سیاسی گروه: حقوق عمومی

در چارچوب ارزیابی مرحله تحقیقاتی متطع کارشناسی ارشد دانشجویان دانشگاه تهران

آقای: **سیدمحمد موسوی** به شماره دانشجویی: **۲۱۰۳۷۸۰۱۷** در رشته: **حقوق بین الملل**

گرایش: **حقوق بین الملل** پایان نامه خود به ارزش: **۴** واحد راکه در نیمسال اول سال تحصیلی: **۱۳۸۰-۱**

درم
اخذ و ثبت نام نموده برده تحت عنوان: **اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها و مسئله فلسطین**

داور

به سرپرستی (استاد راهنما): **دکتر میرعباسی** استاد مشاور: **دکتر کدخدایی** استاد مشاور دوم (حسب مورد): **دکتر موسوی**

در تاریخ: **۸۰/۱۲/۲۷** در حضور هیأت داوران به شرح ذیل با (موفقیت / عدم موفقیت / اصلاحاتی) دفاع نمود.

اسامی هیأت داوران	مرتبۀ علمی	محل اشتغال	امضاء
۱- استاد راهنما: دکتر سیدحاج‌آقا میرعباسی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲- استاد مشاور: دکتر عباسعلی کدخدایی	استادیار	" "	
۳- استاد داور: دکتر سیدفضل‌اله موسوی	دانشیار	" "	
۴- استاد داور:			
۵- استاد داور یا استاد مشاور دوم:			

به عدد	به حروف
۱۸۱	هشتاد و یک

نمره نهایی هیأت داوران:

ملاحظات:

تذکر: نیازی به درج نمره جداگانه هریک از داوران نبوده و فقط نمره مورد توافق هیأت داوران (متوسط) اعلام می شود.

سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

با سلام، نظر به اعلام نمره نهایی فوق‌الذکر از جانب هیأت داوران خواهشمند است نسبت به انجام امور فراغت از تحصیل دانشجوی یاد شده برابر ضوابط و مقررات اقدام مقتضی مبذول فرمائید.

نام و نام خانوادگی مدیر گروه: **دکتر سیدحاج‌آقا میرعباسی** امضاء و تاریخ:

۸۰/۱۲/۲۷

توجه مهم: کلیه نوشته‌ها به استثناء نمره هیأت داوران و مطالب بند ملاحظات قبل از دفاع باید با ماشین تایپ گردد.

تذکر: این فرم به دفتر تحصیلات تکمیلی دانشکده ارسال و تصویر آن در گروه مربوط نگهداری می شود.

تقدیم به مادر فداکار

به پاس مهربانی و

زحمات بی دریغش

سپاسگزاری

خداوند مهربان را سپاس که توفیق بپیمودن چنین راهی را عطاء فرمود. این مهم انجام نمی پذیرفت مگر با تشویق ها و یاری خانواده عزیزم، بویژه مادری که زندگی خود را در فروزان تر کردن محفل خانواده مان و انهاد؛ دستش را می بوسم و از قادر متعال توانایی خدمت به ایشان را خواستارم.

اساتید دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران را سپاسگزارم که به حق در راه تحقق عدالت در جامعه نقشی اساسی دارند. آقایان دکتر میرعباسی و دکتر کدخدایی که به عنوان اساتید راهنما و مشاور، زحمت هدایت اینجانب را در به انجام رسانیدن رساله حاضر تقبل فرموده و همواره مرا از رهنمودهای ارزنده خویش بهره مند ساخته اند. جناب آقای دکتر ممتاز که مرا رهین منت خویش فرموده و با راهنمایی های ارزنده و ثمربخش خود، کمک شایانی به اینجانب فرموده اند. جناب آقای دکتر موسوی که علاوه بر همکاریهای بسیار، از جهت تهیه منابع نیز زحمات بسیاری را متقبل گردیده اند. جناب آقای دکتر آزمایش که علاوه بر راهنمایی های ارزنده شان در تمامی مراحل تهیه و تنظیم این پژوهش و راهنمایی های متعدد در زمینه پروراندن موضوع، عنایتی ویژه نسبت به حقیر داشته اند. جناب آقای دکتر احمدی استاد محترم گروه علوم سیاسی که همواره از راهنمایی های ارزشمند ایشان در مباحث مربوط فلسطین بهره مند بوده ام. و جناب آقای دکتر امیر ارجمند استاد محترم دانشگاه شهید بهشتی که در رابطه با تهیه منابع و انجام راهنمایی های متعدد، از الطاف ایشان برخوردار گردیده ام. همچنین از مسئولان محترم کتابخانه دفتر سازمان ملل متحد در ایران و بویژه سرکار خانم قائم مقامی، مسئولان محترم مرکز مطالعات فلسطین و بویژه جناب آقای سلطان شاهی، مسئولان و دوستان محترم مرکز پژوهشهای ندا، مسئولان محترم کتابخانه دفتر خدمات حقوقی و بین المللی، مسئولان محترم سفارت فلسطین در ایران و بویژه جناب آقای محمد جحیر که نسبت به حقیر زحمات بسیاری را متقبل گردیده اند، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

در نهایت از زحمات کادر اداری دانشکده، بویژه کتابخانه های دانشکده و مرکز مطالعات عالی بین المللی، که در طول تحصیل، تحقیق و تدوین رساله حاضر از همکاری صمیمانه آنها بهره مند گردیده ام، کمال امتنان و سپاسگزاری را دارم.

بی شک هر قدرتی در این پژوهش باشد کمکهایی است که از اساتید محترم و بزرگوارم دریافت نموده ام و ضعف موجود نقصی است که حاصل کار اینجانب می باشد.

سید مهدی موسوی

تهران

بهمن ۱۳۸۰

چکیده

اصل حق تعیین سرنوشت ملتها یکی از اصول اساسی حقوق بین‌الملل می‌باشد که در بسیاری از اسناد و منابع بین‌المللی ذکر گردیده است. این اصل دارای دو جنبه داخلی و خارجی می‌باشد و در سه مورد زیر به کار می‌رود:

کاربرد ضد استعماری، کاربرد علیه اشغال بیگانه و کاربرد علیه حکومت نژادپرست.

بارزترین مصداق تسلط بیگانه بر یک سرزمین، قضیه فلسطین می‌باشد. مردم فلسطین به عنوان ساکنان اصلی سرزمین فلسطین دارای حقوقی می‌باشند که از جمله آنها حق تعیین سرنوشت ملی می‌باشد. این حق در پایان جنگ جهانی اول و به دنبال تجزیه امپراطوری عثمانی برای فلسطینیان به وجود آمد.

علاوه بر اقدامات انجام گرفته توسط خود فلسطینیان و دیگر اعراب، مجمع عمومی ملل متحد نیز بارها بر این حق مشروع ملت فلسطین تأکید نموده است.

پس از ناامیدی فلسطینیان از دستیابی به پیروزی در جبهه نظامی، گرایش‌ات صلح طلبانه در میان فلسطینیان رسوخ نمود که نتیجه آن مذاکرات و قراردادهای دهه ۹۰ بین فلسطینیان و اسرائیل می‌باشد. با بررسی این قراردادها، معلوم می‌شود که هیچکدام از آنها در جهت اعمال حق تعیین سرنوشت و حاکمیت ملی مستقل مردم فلسطین نیست، بلکه صرفاً اعطاءکننده خودگردانی محدودی می‌باشند که با معیارهای یک کشور مستقل، فرسنگها فاصله دارد.

مبنای حق تعیین سرنوشت اراده آزاد خود ملت می‌باشد، بنابراین حاکمیت اعطائی توسط دیگران، آن هم به صورت محدود، نمی‌تواند به عنوان اعمال حق تعیین سرنوشت قلمداد شود.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
الف.....	فهرست مطالب.....
یک.....	مقدمه.....
فصل اول: مفهوم اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها در حقوق بین‌الملل	
۵.....	بخش اول - تعریف اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها.....
۷.....	گفتار اول - تعریف ملت.....
۸.....	اول - نظریه عینی.....
۸.....	دوم - نظریه ذهنی.....
۹.....	سوم - تلفیق دو معیار عینی و ذهنی.....
۱۰.....	گفتار دوم - تعریف مردم از دیدگاه کمیسیون بین‌المللی حقوق‌آنان.....
۱۱.....	اول - تعریف مردم براساس معیار سرزمینی.....
۱۱.....	دوم - تعریف مردم براساس معیار شخصی.....
۱۳.....	بخش دوم - موارد کاربرد اصل حق تعیین سرنوشت.....
۱۳.....	گفتار اول - اعمال در مورد استعمارزدائی.....
۱۵.....	گفتار دوم - اعمال علیه اشغال سرزمین توسط بیگانه.....
۱۸.....	گفتار سوم - اعمال برضد نژادپرستی.....
۲۲.....	بخش سوم - ابعاد مختلف اصل حق تعیین سرنوشت.....
۲۲.....	گفتار اول - جنبه خارجی اصل حق تعیین سرنوشت.....
۲۴.....	گفتار دوم - جنبه داخلی اصل حق تعیین سرنوشت.....

بخش چهارم - اعتبار و جایگاه اصل حق تعیین سرنوشت	۲۸
گفتار اول - آمرانه بودن اصل حق تعیین سرنوشت	۲۹
گفتار دوم - ضمانت اجراء	۳۲

فصل دوم: مراحل شکل‌گیری و تحولات اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها

بخش اول - تعیین سرنوشت در دوران قبل از منشور	۳۷
بخش دوم - تعیین سرنوشت در دوران پس از منشور	۴۳
گفتار اول - منشور ملل متحد	۴۴
گفتار دوم - اعلامیه اعطای استقلال به سرزمین‌ها و ملت‌های تحت استعمار	۴۷
گفتار سوم - میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر	۵۱
گفتار چهارم - اعلامیه اصول حقوق بین‌الملل در مورد روابط دوستانه و همکاری میان دولت‌ها	۵۶
گفتار پنجم - قطعنامه تعریف تجاوز	۶۱
گفتار ششم - منابع دیگر	۶۵
اول - سندنهائی کنفرانس هلسینکی	۶۵
دوم - اعلامیه الجزیره	۶۷
سوم - گزارش مخبر ویژه کمیسیون منبع تبعیض و حمایت از اقلیتها	۶۷
چهارم - اولین کنفرانس بین‌المللی در مورد تعیین سرنوشت و ملل متحد	۶۸
بخش سوم - دیوان بین‌المللی دادگستری و اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها	۷۰
گفتار اول - نامیبیا	۷۰
اول - تاریخچه	۷۰

- دوم - اقدامات دیوان به همراه مجمع عمومی و شورای امنیت ۷۱
- سوم - برنامه ملل متحد برای استقلال نامیبیا ۷۳
- گفتار دوم - صحرای غربی ۷۴
- اول - تاریخچه ۷۴
- دوم - اقدامات دیوان ۷۵
- سوم - اقدامات مجمع عمومی و شورای امنیت ۷۷

فصل سوم: فلسطین و تحولات تاریخی آن

- بخش اول: تاریخچه فلسطین تا پایان جنگ جهانی اول ۸۱
- گفتار اول - سیر تاریخی سرزمین فلسطین ۸۱
- گفتار دوم - نامه‌های شریف حسین و ماک ماهون ۸۷
- گفتار سوم - توافق سایکس - پیکو ۸۹
- گفتار چهارم - کنگره بال ۹۰
- گفتار پنجم - اعلامیه بالفور و بررسی ارزش و اعتبار آن ۹۲
- گفتار ششم - ادعای حق تاریخی و مذهبی یهودیان نسبت به فلسطین و بی اعتباری آن ۹۵
- بخش دوم - فلسطین در سالهای بین جنگ جهانی اول تا تشکیل سازمان ملل متحد ۹۹
- گفتار اول - قیمومت انگلستان بر فلسطین ۹۹
- گفتار دوم - دلایل بی اعتباری قیمومت ۱۰۲
- گفتار سوم - انتشار کتابهای سفید توسط انگلستان ۱۰۴
- اول - کتاب سفید چرچیل ۱۰۵
- دوم - کتاب سفید پاسفیلد ۱۰۶

سوم - کتاب سفید ۱۹۳۹	۱۰۸
بخش سوم - فلسطین پس از تشکیل سازمان ملل متحد	۱۱۰
گفتار اول - طرح تقسیم فلسطین	۱۱۰
گفتار دوم - دلایل بی اعتباری طرح تقسیم فلسطین	۱۱۵
گفتار سوم - اعلام تشکیل دولت اسرائیل	۱۱۹
گفتار چهارم - وقوع جنگهای پی در پی بین اعراب و اسرائیل	۱۲۰
گفتار پنجم - گرایش به سازش و صلح طلبی	۱۲۶
اول - قرارداد کمپ دیوید	۱۲۹
دوم - قراردادهای دهه ۹۰	۱۳۰
بخش چهارم - آوارگان فلسطینی	۱۳۲
گفتار اول - شکل گیری معضل آوارگی	۱۳۲
گفتار دوم - حمایت های بین المللی از آوارگان فلسطینی	۱۳۵
گفتار سوم - فلسطینیان و حق بازگشت	۱۳۶

فصل چهارم: فلسطین و حق تعیین سرنوشت

بخش اول - حق تعیین سرنوشت مردم فلسطین بر طبق حقوق بین الملل	۱۴۲
بخش دوم - تلاش های اعراب و فلسطینیان در جهت تحقق حق تعیین سرنوشت ملت فلسطین و ماهیت این تلاشها	۱۵۳
گفتار اول - اقدامات اعراب و فلسطینیان در جهت اعمال حق تعیین سرنوشت ملت فلسطین	۱۵۴
گفتار دوم - توسل به زور در حقوق بین الملل	۱۶۰

عنوان

صفحه

گفتار سوم - توسل به زور توسط نهضت‌های رهایی بخش	۱۶۲
بخش سوم - اقدامات سازمان ملل متحد در راستای اعمال حق تعیین سرنوشت ملت فلسطین	۱۷۱
قطعه‌نامه ۱۸۱ مجمع عمومی	۱۷۲
قطعه‌نامه ۱۹۴ مجمع عمومی	۱۷۲
قطعه‌نامه ۲۴۲ شورای امنیت	۱۷۳
قطعه‌نامه ۲۵۳B مجمع عمومی	۱۷۴
قطعه‌نامه ۲۶۷۲ مجمع عمومی	۱۷۴
قطعه‌نامه ۲۷۸۷ مجمع عمومی	۱۷۵
قطعه‌نامه ۲۹۳۶E مجمع عمومی	۱۷۶
قطعه‌نامه ۳۰۸۹ مجمع عمومی	۱۷۷
قطعه‌نامه ۳۲۱۰ مجمع عمومی	۱۷۸
قطعه‌نامه ۳۲۳۶ مجمع عمومی	۱۷۸
قطعه‌نامه ۳۲۳۷ مجمع عمومی	۱۷۹
قطعه‌نامه ۳۳۷۶ مجمع عمومی	۱۸۰
قطعه‌نامه ۳۴/۴۴ مجمع عمومی	۱۸۱
قطعه‌نامه ۳۴/۶۵B مجمع عمومی	۱۸۱
قطعه‌نامه ۷/۲ ES - مجمع عمومی	۱۸۲
قطعه‌نامه ۳۸/۵۸C مجمع عمومی	۱۸۲
قطعه‌نامه ۴۳/۱۷۷ مجمع عمومی	۱۸۳
قطعه‌نامه ۴۸/۱۵۸ مجمع عمومی	۱۸۳

۱۸۴ قطعنامه‌های بعدی مجمع عمومی

فصل پنجم: مذاکرات و قراردادهای صلح در دهه ۹۰ و بررسی آنها

۱۸۸ بخش اول - مذاکرات صلح

۱۸۹ گفتار اول - اعلامیه اصول

۱۹۱ گفتار دوم - موافقت نامه موقت

۱۹۳ گفتار سوم - نقاط عطف اجرای موافقت نامه موقت

۱۹۶ گفتار چهارم - مذاکرات وضعیت نهائی

۱۹۹ بخش دوم - بررسی قراردادهای صلح

۲۰۰ گفتار اول - اعلامیه اصول مربوط به ترتیبات خودگردانی موقت

۲۰۳ گفتار دوم - موافقت نامه غزه - اریحا

۲۰۵ گفتار سوم - موافقت نامه موقت بین اسرائیل و فلسطینیان در مورد کرانه غربی و نوار غزه

۲۰۹ گفتار چهارم - پروتکل مربوط به آرایش مجدد نیروها در الخلیل

۲۱۰ گفتار پنجم - قرارداد وای ریور

۲۱۴ گفتار ششم - قرارداد شرم الشيخ

۲۱۶ بخش سوم - ارزیابی حقوقی مفاد قراردادها

۲۲۱ نتیجه گیری

۲۲۸ فهرست منابع

براز اطلاعات آکادمی ایرانی
تعمیرات آکادمی

عنوان

صفحه

ضمائم.....

ضمیمه اول - اعلامیه اصول مربوط به ترتیبات خودگردانی موقت فلسطینیان، ۱۹۹۳..... ۱

ضمیمه دوم - برخی نکات منتشرشده موافقت نامه موقت بین فلسطینیان و اسرائیل در مورد کرانه غربی و نوار غزه، ۱۹۹۵..... ۲۳

ضمیمه سوم - پروتکل مربوط به آرایش مجدد نیروها در الخلیل (هبرون)، ۱۹۹۷..... ۲۸

ضمیمه چهارم - قرارداد وای ریور، ۱۹۹۸..... ۳۵

ضمیمه پنجم - قرارداد شرم الشیخ، ۱۹۹۹..... ۴۶

مقدمه

حقوق بین‌الملل جدید بر پایه یکسری از مبانی و اصول اساسی بنا گردیده است، که در واقع این اصول هستند که جنبه‌های مختلف حقوق بین‌الملل را نشان می‌دهند. یکی از این اصول که بویژه از جنگ جهانی اول به بعد دارای ارزش و اعتبار فراوانی گردیده است، «اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها» یا «Self - determination» می‌باشد.

در باب اهمیت و ارزش و اعتبار این اصل حقوقی همین بس که بسیاری از صاحب‌نظران حقوق بین‌الملل آن را در ردیف «قواعد آمره» یا همان «Jus Cogens» معروف به شمار آورده‌اند. علاوه بر اینکه بسیاری از برجستگان حقوق بین‌الملل از اصل تعیین سرنوشت ملت‌ها به عنوان قاعده آمره یاد کرده‌اند، و این امر یعنی نظر حقوقی صاحب‌نظران و اندیشمندان حقوق بین‌الملل، به موجب بند چهارم از ماده ۳۸ «اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری» تشکیل دهنده یکی از منابع حقوق بین‌الملل تحت عنوان «دکترین» می‌باشد، بسیاری از قطعنامه‌های سازمان ملل متحد نیز مؤید این امر بوده‌اند؛ به علاوه دیوان بین‌المللی دادگستری در دو قضیه مهمی که در مورد حق تعیین سرنوشت بوده و برای اخذ نظر مشورتی به دیوان ارجاع گردیده است، یعنی قضایای نامیبیا و صحرای غربی، بر ماهیت این اصل حقوقی به عنوان قاعده آمره صحه گذاشته است.

تاریخچه این اصل به زمان استقلال ایالات متحده در سال ۱۷۷۶ باز می‌گردد که در اعلامیه استقلال آمریکا به این اصل به عنوان مبنای استقلال و رهائی مردم آمریکا از یوغ انگلستان اشاره گردیده است. پس از آن در زمان انقلاب فرانسه باز هم تأکید بر این اصل و مرکزیت آن دیده شد. مرحله بعدی به دهه دوم قرن بیستم بر می‌گردد که این اصل به دو صورت مختلف توسط رهبران آمریکا و شوروی بیان گردید، و نهایتاً پس از درج در منشور ملل متحد در مواد ۱ و ۵۵ آن بود که این اصل جایگاه واقعی و

شایسته خود را در نظام روابط بین‌الملل به دست آورد. پس از این زمان بود که جنبش‌های رهایی بخش ملی این اصل را مبنای کار خود قرار دادند و با تأکید بر آن، خواستار استقلال و آزادی ملت‌های خود گردیدند.

از سوی دیگر مطالعه موردی، یا «Case»، این پژوهش بر روی مسئله فلسطین متمرکز می‌باشد که همزمان با زوال استعمار، ملت فلسطین داعیه اعمال حق تعیین سرنوشت خود را داشتند. آنها حق تعیین سرنوشت خود را بر مبنای «ملت بودن» خود دانسته و بر این باورند که حتی قبل از اینکه قیومت بر سرزمین آنها توسط جامعه ملل سابق به دولت انگلستان به عنوان سرپرست داده شود، ملت فلسطین به عنوان ملتی مشخص و متمایز از دیگر اعراب مطرح بوده است.

در این پژوهش به این حق تعیین سرنوشت ملت فلسطین پرداخته خواهد شد و عوامل و عناصری که مؤید و مصدق این حق می‌باشند، اعم از اقدامات خود اعراب و همچنین اقدامات سازمان ملل متحد، مورد شرح و بررسی قرار خواهند گرفت؛ النهایه قراردادهای صلح منعقد شده بین فلسطینیان و اسرائیل را که در دهه ۹۰ انجام گرفته است، مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهیم داد تا دریابیم که این قراردادها و توافقات بدست آمده تا چه حد در جهت و همسو با این اصل مشروع فلسطینیان می‌باشد. با وجود تحقیقات و بررسی‌های مختلف انجام شده درباره مسئله فلسطین، متأسفانه تاکنون هیچگونه مطالعه و کار اساسی و جدی در مورد این قضیه از منظر حقوقی انجام نگردیده است. بیشتر مطالعات صورت گرفته در رابطه با موضوع فلسطین، بررسی‌های سیاسی و تاریخی می‌باشند؛ یعنی اینکه بیشتر بر روی جنبه‌های سیاسی قضیه تأکید گردیده است و از منظر حقوقی به این امر پرداخته نشده است. تحقیقات تاریخی صورت گرفته در مورد مسئله فلسطین هم صرفاً بیانگر ریشه‌های ایجاد و پیدایش مشکل فلسطین بوده است؛ بنابراین در این قبیل تحقیقات کمترین کارهای حقوقی صورت گرفته است. البته در برخی منابع که تا حدودی مرتبط با این بحث می‌باشند، صرفاً به عنوان یک موضوع فرعی و به صورت حاشیه‌ای به طرح مباحث حقوقی قضیه پرداخته شده است. یکی از بهترین کتب مرتبط با بحث ما، کتاب «فلسطین و حقوق بین‌الملل» اثر «پروفسور هنری کتان» محقق برجسته فلسطینی است که و به بررسی مسئله فلسطین از دیدگاه حقوقی پرداخته است. البته مشکلی که در این باره وجود دارد این